

การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา
เพื่อลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

STUDYING INTEGRATING BUDDHIST PRINCIPLES LANNA WISDOM AS A BASE
FOR SOLVING THE FOREST FIRE AND HAZE CRISIS CHIANG MAI PROVINCE

ธีรศักดิ์ แสนวังทอง *, พระพงษ์ระวี โหลิมชัยโชติกุล (อุตรดิตถ์) *
พระมหาอดิสร์ อินทปญโญ *, ทรงศักดิ์ พรหมดี *, โพน นามณี *

Teerasuk Sanwangtong, Phrapongravee Holimchayachotikul (Uttarapaddho)

Phamaha Adisorn Intapanyo, Songsakdi Promdee, Phon Namanee

Corresponding Author E-mail: tigerlinguistics@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สภาพการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ 2) ศึกษาภูมิปัญญาล้านนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่า 3) บูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาในการลดการเผาป่า เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ชุมชนป่าตาล ตำบลบวกก้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 382 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน ประธานผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำกลุ่มเกษตรชุมชนวัดป่าตาล จำนวน 17 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่า พบว่า 1) ค่าเฉลี่ย 2.69 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68 คิดว่าการเผาสามารถเตรียมพื้นที่ทำการเกษตรได้ง่ายขึ้น 2) ด้านผลกระทบพบว่า มีค่าเฉลี่ย 3.85 อยู่ในระดับมาก ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 เช่น ผลกระทบต่อภาวะอากาศของโลก 3) การป้องกันพบว่า มีค่าเฉลี่ย 3.79 อยู่ในระดับมาก ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.31 เช่น การลดการเผาจำเป็นต้องอาศัยกลไกภาคีในระดบพื้นที่ร่วมในการจัดการ

2. ผลการศึกษาภูมิปัญญาล้านนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่า พบว่า การใช้ภูมิปัญญาด้านกฎจารีตประเพณีซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการปกครอง การอยู่ร่วมกันของชุมชนใช้กฎหมายแห่งกรรม กฎธรรมชาติ และกฎจารีตประเพณี เช่น การบวชป่า บวชต้นไม้ และความเชื่อในการจัดการไฟป่า (ป่าเปียก)

3. การบูรณาการ พบว่า การบูรณาการหลักธรรม อาทิ 1) หลักศีล 5 2) หลักไตรสิกขา 3) หลักเมตตาธรรม 4) ทิริ 5) โอตตปปะ สามารถบูรณาการในการป้องกันปัญหาไฟป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรได้

คำสำคัญ: การบูรณาการ, การเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร, หลักธรรมทางพุทธศาสนา, ภูมิปัญญาล้านนา

* มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to analyze the situation and factors affecting the burning of forest and agricultural wastes; 2) to study Lanna wisdom for application in reducing forest burning; 3) to integrate Buddhist principles with Lanna wisdom in reducing burning. The forest is a mixed method research. Quantitatively, the population and the sample group were Pa Tan community, sub-district Buakhang San Kamphaeng District 382 people in Chiang Mai Province and qualitative research. Key informants were abbots, community leaders, village chiefs, and leaders of Wat Pa Tan Community Agriculture Group, 17 photographs/person, using interview forms and questionnaires. Descriptive statistical analysis.

The results of this research found that:

1. Most of the respondents were female, aged 51-60 years old, working in agriculture. Has the highest average monthly income 10,000-15,000 baht. Factors affecting the burning of forests were found that 1) Factors found that the average was 2.69, at a moderate level. standard deviation of 0.68, it was thought that burning can prepare agricultural areas more easily. 2) In terms of impact, it was found that the mean was 3.85, in a high level. Standard deviation 0.63, such as the impact on the world's climate and 3) Prevention, found to have an average of 3.79, which is at a high level. Standard deviation 0.31 For example, reducing burning requires the use of mechanisms and rules at the common area level for management.

2. The results of the study of Lanna wisdom for application in reducing forest burning found that the use of traditional law wisdom, which is wisdom regarding governance, living together in a community uses the law, the law of karma, the law of nature. and traditional rules such as forest ordination, tree ordination, and beliefs in managing forest fires (wet forests)

3. Integration. It was found that the integration of dharma principles such as 1) The 5 Precepts 2) The Threefold Principles 3) The Principles of Compassion 4) Hirī 5) Ottappa can be integrated in preventing the problems of forest fires and agricultural waste.

Keywords: Integration, Forest fires and the haze crisis, Buddhist principles, Lanna wisdom

บทนำ

จากสถิติย้อนหลังที่ผ่านมาของประเทศไทย ในระยะเวลา 5 ปี จนถึงปี พ.ศ. 2565 จากข้อมูลดาวเทียม Suomi NPP ระบบ VIIRS จำนวนจุดความร้อนสะสมของประเทศไทย ถูกพบมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ 1. จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 64,900 จุด 2. จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 62,427 จุด 3. จังหวัดตาก จำนวน 56,146 จุด 4. จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 42,710 จุด และ 5. จังหวัดลำปาง จำนวน 39,007 จุด (สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ, 2565) ตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมาพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่อยู่ในภาคเหนือ สาเหตุนี้เนื่องจากเพราะสภาพภูมิประเทศ เนื่องจากภาคเหนือส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง และมีที่ราบค้ำยแอ่งกระทะ อากาศร้อนเข้ามาในพื้นที่ทำให้เกิดการสะสมและไม่สามารถถ่ายเทไปยังที่อื่นได้ หากเกิดการลุกไหม้ของไฟแล้ว ไข่มุ่แห้งจะกลายเป็นเชื้อเพลิงอย่างดี และลุกลามไป

อย่างรวดเร็วอีกหนึ่งสาเหตุหลักของการเกิดไฟป่านั้นมาจากพฤติกรรมมนุษย์ เช่น การเผาเพื่อเริ่มต้นสำหรับการทำเกษตรครั้งใหม่ การเข้าไปหาของป่า หรือการแก่งจูด สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาส่งผลในวงกว้าง สร้างความเดือดร้อน เกิดปัญหาหมอกควันและฝุ่น PM 2.5 ดังนั้นเรื่องของไฟป่าหมอกควัน และฝุ่น PM2.5 จึงเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อเราทุกคนและจำเป็นต้องช่วยกันยับยั้งปัญหาเหล่านี้ให้หมดไป (กิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์, 2564)

จากการรวบรวมข้อมูลพบว่าในประเทศไทยมีวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรกระจายอยู่ทั่วประเทศขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตทางการเกษตรของแต่ละพื้นที่ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร รายงานว่าในปีเพาะปลูก 2562/63 มีเนื้อที่เพาะปลูก ข้าว อ้อย และข้าวโพด ทั้งประเทศ จำนวน 60.11, 12, 6.5 ล้านไร่ ตามลำดับ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2563) และ กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน ได้มีการประเมินว่าในแต่ละปีประเทศไทยจะมีเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร หรือที่เรียกว่าชีวมวล Biomass ประมาณปี ละ 60 ล้านตัน (จุฬา สิ้นไพบูลย์, 2564) อย่างไรก็ตามมีรูปแบบการใช้ประโยชน์วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่หลากหลาย ทั้งการนำไปใช้ในการผลิตเป็นปัจจัยการผลิตในการเพาะปลูกพืช ทั้งการนำไปทำปุ๋ยหมัก การคลุมดินเพื่อลดการพังทลายของดิน ฯลฯ สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร และลดมลพิษทางอากาศที่มีแหล่งกำเนิดจากการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรอีกด้วย (กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563)

ตำบลบวกก้าง อำเภอสนัก้าแกง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีการอนุรักษ์และคงรักษาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมมีการทำการเกษตรแบบดั้งเดิมแต่บ่อยครั้งหลังจากฤดูการเก็บเกี่ยวมักจะมีการเผาเศษวัสดุเหลือทิ้ง การใช้ภูมิปัญญาด้านกฎจารีตประเพณี ซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการปกครอง การอยู่ร่วมกันของชุมชนใช้กฎหมาย กฎแห่งกรรม กฎธรรมชาติ และกฎจารีตประเพณี เช่น การบวชป่า บวชต้นไม้ และความเชื่อในการจัดการไฟป่า (ป่าเปียก) การเกษตร (เทศบาลตำบลบวกก้าง, 2564)

ดังนั้นการศึกษาการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา เพื่อลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อวิเคราะห์สภาพการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาภูมิปัญญาล้านนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควัน จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยจึงสนใจทำศึกษา เรื่องการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาเพื่อลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาล้านนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ระหว่าง 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ สัมภาษณ์เนื้อหาจากเอกสาร และงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก การฝึกอบรม การสนทนากลุ่ม นำเสนอข้อมูลแบบบรรยายเชิงพรรณนา 2) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 1) วิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือใช้ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน ประธาน ผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำกลุ่มเกษตรชุมชนวัดป่าตาล ตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 17 รูป/คน 2) วิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ประชาชน เขตเทศบาลตำบลบวกค้างจำนวน 382 คน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญอย่างแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) วิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ข้อคำถามการศึกษาศาสนาภูมิปัญญาล้านนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ข้อคำถามบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาฯ ประกอบกับการสนทนากลุ่ม ระดับความคิดร่วมกัน โดยมีกล้องถ่ายรูป สมุดจดและเครื่องบันทึกเสียงใช้บันทึกข้อมูลจากผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ ประเด็นข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งบันทึกข้อสังเกตและการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยเองในแต่ละช่วงของการลงพื้นที่เก็บข้อมูล 2) วิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถามซึ่งจะมีลักษณะแบบมาตราส่วนประเมินค่าตามวิธีของลิเคิร์ตโดยกำหนดคะแนนไว้ 5 ระดับ (ซึ่งวิเคราะห์จากกรอบแนวความคิดหรือสมมติฐานสำหรับศึกษาศาสนาบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา เพื่อลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จำนวน 382 คน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ข้อมูลเชิงปริมาณ การเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น นักวิจัยลงพื้นที่ภาคสนาม และเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลแกนนำกลุ่มเกษตรชุมชนวัดป่าตาล ตำบลบวกค้าง 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิจัยภาคสนามผู้วิจัยลงภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการจัดทำหนังสือขออนุญาตส่งถึงผู้บริหารโครงการวิจัย ลงเก็บข้อมูลติดต่อประสานขอความร่วมมือนัดสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสัมภาษณ์ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน

ประธาน ผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำกลุ่มเกษตรกรชุมชนวัดป่าตาล ตำบลบวค่าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่โดยการนัดพบประชุม และทำการเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและการจดบันทึก

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 1) ข้อมูลเชิงปริมาณ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว นำมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์และนำผลมาทำการประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ข้อมูลจะถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติ และ 2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระที่มีความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยการวิเคราะห์สภาพการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 51-60 ปี การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากที่สุด 10,000-15,000 บาท ผลการวิเคราะห์สภาพการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ผลกระทบของการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร และการป้องกันการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร พบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามด้านปัจจัย ที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรมีค่าเฉลี่ย 2.69 อยู่ในระดับปานกลาง และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68 เช่น คิดว่าการเผาสามารถเตรียมพื้นที่ทำการเกษตรได้ง่ายขึ้น 2) ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามด้านผลกระทบของการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร พบว่า มีค่าเฉลี่ย 3.85 อยู่ในระดับมาก ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 เช่น ผลกระทบจากการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ส่งผลกระทบต่อภาวะอากาศของโลก 3) การป้องกันการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร พบว่า มีค่าเฉลี่ย 3.79 อยู่ในระดับมาก และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.31 เช่น การลดการเผาจำเป็นต้องอาศัยกลไก กติกาในระดับพื้นที่ร่วมในการจัดการ อาจต้องมีข้อบัญญัติท้องถิ่น มีหน่วยเคลื่อนที่เร็วเพื่อเฝ้าระวังและติดตาม พร้อมมีศูนย์บริหารจัดการจัดการเผาของจังหวัดเพื่อร่วมบริหารจัดการและสั่งการ

สรุปผลการศึกษาภูมิปัญญาล้านนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การใช้ภูมิปัญญาด้านกฎจารีต และประเพณีซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการปกครอง การอยู่อาศัยร่วมกันของชุมชนใช้กฎหมาย กฎแห่งกรรม กฎธรรมชาติ และกฎจารีตประเพณีผสมกัน เช่น การบวชป่า บวชต้นไม้ และความเชื่อในการจัดการไฟป่า (ป่าเปียก) ซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการเพิ่มป่าเปียกหรือการปลูกกล้วยเพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้กับดินและช่วยลดปัญหาการเกิดไฟป่าชุมชน และ สรุปผลการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทาง

การเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การบูรณาการหลักธรรม อาทิ 1) หลักศีล 5 2) หลักไตรสิกขา 3) หลักเมตตาธรรม 4) หิริ และ 5) โอตตัปปะ สามารถป้องกันปัญหาไฟป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรได้ เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 51-60 ปี การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากที่สุด 10,000-15,000 บาท ผลการวิเคราะห์สภาพการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ผลกระทบของการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร และการป้องกันการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร พบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรมีค่าเฉลี่ย 2.69 อยู่ในระดับปานกลาง และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68 เช่น คิดว่าการเผาสามารถเตรียมพื้นที่ทำการเกษตรได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉริย์ทิพธนธรณินทร์ (2558) ที่สรุปว่า ปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันส่วนใหญ่เป็นผลที่เกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์คือ (1) ความสะอาดของมนุษย์ที่ทิ้งก้นบุหรี่ลงข้างทางซึ่งมีกองเศษวัสดุไปไม่ถึงถังไม้แห้งอยู่ (2) การเผาขยะตามบ้านเรือน (3) การเผาเพื่อถางพื้นที่ทำเกษตรเพราะทำได้ง่าย และมีต้นทุนต่ำ ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบรวมถึงอันตรายจากการเผา และประโยชน์ของเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร 2) ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามด้านผลกระทบของการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร พบว่ามีค่าเฉลี่ย 3.85 อยู่ในระดับมาก ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 เช่น ผลกระทบจากการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ส่งผลกระทบต่อภาวะอากาศของโลก และการป้องกันการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร พบว่า มีค่าเฉลี่ย 3.79 อยู่ในระดับมาก และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.31 เช่น การลดการเผาจำเป็นต้องอาศัยกลไก กติกาในระดับพื้นที่ร่วมในการจัดการ อาจต้องมีข้อบัญญัติท้องถิ่น มีหน่วยเคลื่อนที่เร็วเพื่อเฝ้าระวังและติดตาม พร้อมมีศูนย์บริหารจัดการการเผาของจังหวัดเพื่อร่วมบริหารจัดการและสั่งการ

การศึกษาภูมิปัญญาล้านนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การใช้ภูมิปัญญาด้านกฎจารีตและประเพณี ซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการปกครอง การอยู่อาศัยร่วมกันของชุมชนใช้กฎหมาย กฎแห่งกรรม กฎธรรมชาติ และกฎจารีตประเพณีผสมกัน เช่น การบวชป่า บวชต้นไม้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สายชลสง่าศรี และคณะ (2565) ที่สรุปว่ารูปแบบการจัดการปัญหาไฟป่าและหมอกควันตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธจำแนกออก 3 ระดับ ได้แก่ 1) ต้นน้ำ การสร้างจิตสำนึกให้แก่ชุมชน ได้แก่

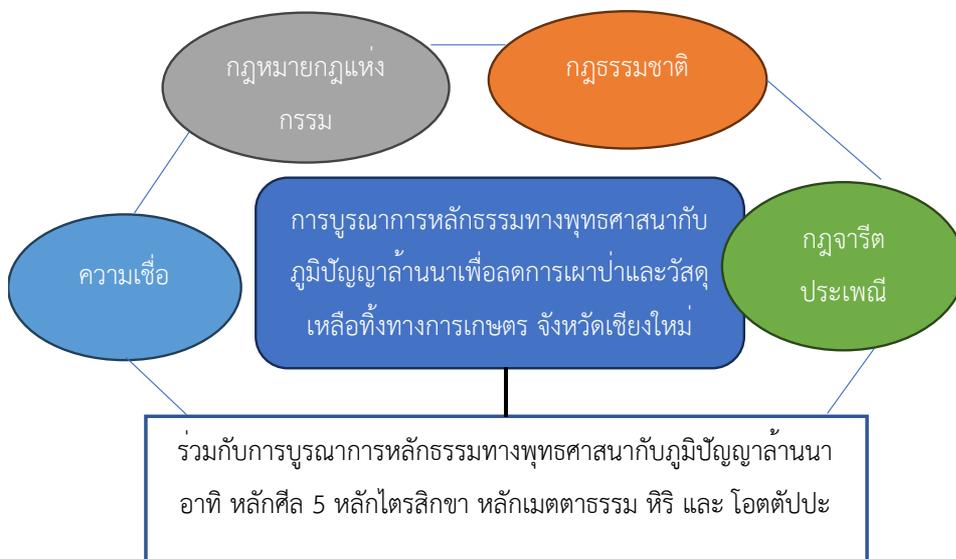
(1) การบวชป่า (2) การสืบชะตาป่า (3) การปลูกป่า (4) การกำหนดเขต/พื้นที่ 2) กลางน้ำ การเฝ้าระวังและดูแลเพื่อป้องกันไฟป่าและหมอกควัน ได้แก่ (1) การทำแนว กั้นไฟ (2) การรณรงค์ การลดการเผา (3) การชิงเผา เพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศและลดผลกระทบที่เกิดจากการเกิดฝุ่นควันได้ดีที่สุด และ 3) ปลายน้ำ การสร้างพื้นที่ให้อุดมสมบูรณ์หรือการเตือนภัยไฟป่าด้วยระบบ สัญญาณตรวจจับความร้อน Hotspot เพื่อแจ้งให้เจ้าหน้าที่ กลุ่มจิตอาสา ภาคี ได้รู้บริเวณที่เกิดไฟไหม้หรือ หมอกควัน เพื่อหน่วยงานจะได้เข้าไปยับยั้งไฟป่าและหมอกควันได้ทันถ่วงที และความเชื่อในการจัดการไฟป่า (ป่าเปียก) ซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการเพิ่มป่าเปียกหรือ การปลูกกล้วยเพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้กับดินและช่วยลดปัญหาการเกิดไฟป่าชุมชน เป็นภูมิปัญญาล้ำนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัด เชียงใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรลพัชร บางปลากด (2562) ที่สรุปว่าการพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรม เน้นใช้ภูมิปัญญาของตนเองหรือชุมชนดั้งเดิมที่มีการสั่งสมค้ำคั่นของชุมชนเองถือเป็นทุนทาง สังคมในการพัฒนาชุมชนโดยถือเอาธรรมเป็นที่พึ่งในด้านจิตใจ นำไปช่วยในกระบวนการพัฒนาแก้ไข้ปัญหา

การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้ำนาในการลดการเผาป่าและ วัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การนำหลักธรรมมาประยุกต์ที่ตั้งอยู่บน พื้นฐานของกฎธรรมชาติ สามารถกำหนดแนวทางในการจัดการป่าและวิกฤตหมอกควันได้ โดยมีความตระหนักในเรื่องของความเปลี่ยนแปลงตามหลักของความเป็นจริง ประกอบด้วย 1) การอนุรักษ์ป่าตามหลักศีล 5 ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้เกิดความปกติ ทั้งในตนเองและสังคม เพราะช่วยควบคุมความประพฤติรวมทั้งทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย อาทิ เช่น การล่าสัตว์และก่อกองไฟในป่าจนเกิดปัญหาไฟป่า หรือการเข้าไปตัดไม้ในป่าทำลายป่า แหล่งต้นน้ำที่ดูดซึมซับน้ำ เป็นต้น 2) หลักไตรสิกขา เป็นผลการสร้างวินัยให้กับตนเองและ ชุมชนด้วยศีลถ้าทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงต้อง มีการสร้างกติกากฎหรือวินัยในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทั้งพฤติกรรมทางกาย และ วาจา ซึ่งศีล สังวรนี้จะช่วยระมัดระวังและควบคุม ลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืน จึงต้องเป็นความร่วมมือกันระหว่างรัฐ ชุมชน และศาสนาในการสร้างกติการ่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิพิธจารุธรรม และคณะ (2557) ที่สรุปว่าการอนุรักษ์ป่าที่ยั่งยืนใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาใน เบื้องต้นมีการควบคุมความประพฤติด้วยการสร้างวินัยให้กับตนเองและชุมชน ด้วยศีลถ้าทุกคน มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างที่ควรจะเป็นแล้วจึงต้อง มีการสร้างกติกากฎหรือวินัยในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทั้งพฤติกรรมทางกาย และ วาจา ซึ่งศีล สังวรนี้จะช่วยระมัดระวังและควบคุม ลงโทษ ผู้ที่ฝ่าฝืน จึงต้องเป็นความร่วมมือกันระหว่างรัฐ ชุมชน และศาสนาในการสร้างกติการ่วมกัน และเสริมสร้างปัญญา ให้ชุมชนมีความรู้ความ เข้าใจมีจิตสำนึกในเรื่องการอนุรักษ์ การควบคุมพฤติกรรม ปลูกจิตสำนึก และสร้างภูมิคุ้มกัน ด้วยปัญญา 3) หลักเมตตาธรรมทำให้ประชาชนรู้จักเมตตาให้รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักรักและ ห่วงแทนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตนให้สมบูรณ์และยั่งยืนต่อไปในอนาคต 4) หิริคือ

หลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความไม่เห็นแก่ตัว และ 5. โอตตปปะ คือหลักที่ส่งเสริมให้เกิดความเกรงกลัวต่อกฎที่อาจเกิดขึ้นต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เมื่อประชาชนเกิดความรักและหวงแหนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ส่งผลให้มีการใช้อย่างรู้คุณค่า การใช้ทรัพยากรให้มีประโยชน์สูงสุด การใช้ด้วยปัญญาพิจารณาใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่าแท้คุณค่าเทียม เพื่อให้การใช้และหาสิ่งทดแทนที่ขาดหายไป ให้รู้จักใช้แต่ความพอดีไม่ใช้ฟุ่มเฟือยเป็นการบริโภคด้วยปัญญา ไม่บริโภคด้วยกิเลสตัณหาและสามารถป้องกันปัญหาไฟป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรได้ เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

จากผลการศึกษาการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา เพื่อลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาด้านกฏจารีต และประเพณีซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการปกครอง การอยู่อาศัย ร่วมกันของชุมชนใช้กฎหมายกฏแห่งกรรม กฏธรรมชาติ และกฏจารีตประเพณีผสมกัน เช่น การบวชป่า บวชต้นไม้ และความเชื่อในการจัดการไฟป่า (ป่าเปียก) ซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการเพิ่มป่าเปียกหรือการปลูกกล้วยเพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้กับดินและช่วยลดปัญหาการเกิดไฟป่า ชุมชน ร่วมกับการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา อาทิ 1. หลักศีล 2. หลักไตรสิกขา 3. หลักเมตตาธรรม 4. หิริ และ 5. โอตตปปะ สามารถป้องกันปัญหาไฟป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรได้

ภาพที่ 1 การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา เพื่อลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

ข้อเสนอแนะ

การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา เพื่อลดการเผาป่าและ วัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทาง การเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผาป่าและ วัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ผลกระทบของการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร และ การป้องกันการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร พบว่าการเผาสามารถเตรียมพื้นที่ทำ การเกษตรได้ง่ายขึ้น การเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ส่งผลกระทบต่อภาวะอากาศ ของโลก และ การลดการเผาจำเป็นต้องอาศัยกลไก กติกาในระดับพื้นที่ร่วมในการจัดการ อาจ ต้องมีข้อบัญญัติท้องถิ่น มีหน่วยเคลื่อนที่เร็วเพื่อเฝ้าระวังและติดตาม พร้อมมีศูนย์บริหารการ จัดการเผาของจังหวัด เพื่อร่วมบริหารจัดการและสั่งการ นอกจากนี้การใช้ภูมิปัญญาด้านกฎ จารีต และประเพณีซึ่งเป็นภูมิปัญญาเรื่องการปกครอง การอยู่อาศัยร่วมกันของชุมชนใช้ กฎหมาย กฎแห่งกรรม กฎธรรมชาติ และกฎจารีตประเพณีผสมกัน เช่น การบวชป่า บวช ต้นไม้ และความเชื่อในการจัดการไฟป่า (ป่าเปียก) ซึ่งเป็นภูมิปัญญา ร่วมกับการบูรณาการ หลักธรรมทางพุทธศาสนา อาทิ 1) หลักศีล 5 2) หลักไตรสิกขา 3) หลักเมตตาธรรม 4) หิริ และ 5) โอตตัปปะ สามารถป้องกันปัญหาไฟป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรได้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรพัฒนาหลักสูตรการบูรณาการหลักธรรมทางพุทธ ศาสนากับภูมิปัญญาล้านนา เพื่อลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัด เชียงใหม่ ขึ้นในกระทรวงศึกษาธิการ และข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ มหาเถรสมาคมควรนำ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาส่งเสริมการแก้ไขปัญหไฟป่าและวิกฤตหมอกควัน จังหวัด เชียงใหม่ ให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาถึงผลกระทบจากการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้ง ทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่เป็นข้อมูลอัปเดตสถานการณ์ประกอบการศึกษาครั้งต่อไป

แหล่งอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2563). *แผนป้องกันและแก้ไขปัญหการเผาในพื้นที่ เกษตรกรรม ปี 2563/64*. สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. <https://www.opsmoac.go.th/saraburi-dwl-files-422891791102>
- กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). *สรุปผลการ ดำเนินงานโครงการรวมพลังสร้างมูลค่าจากไร่นาสู่สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน*. <http://alc.doae.go.th/wp-content/uploads/2020.pdf>
- กิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์. (2564). พัฒนาการเกษตรกรรมของประเทศไทย: ในมิติด้านการพัฒนา ชุมชน และคุณภาพชีวิต. *วารสารพัฒนศาสตร์*, 4(1), 132-162. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/gvc-tu/article/view/252520>

- จุฬา ลินไพบูลย์. (2564). การจัดการวัสดุเหลือทิ้งเป็นศูนย์และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการผลิตไฟฟ้า โดยใช้เชื้อเพลิงอัดแท่งจากข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยแม่โจ้]. DSpace at Maejo University. <http://ir.mju.ac.th/dspace/handle/123456789/1157>
- เทศบาลตำบลบววกค้ำง. (2564). ประวัติความเป็นมาของตำบลบววกค้ำง. <https://www.buakkhang.go.th/content/history>
- พระครูพิพิธจารุธรรม, พระครูสุมนธรรมาดา เกื้อ ชัยภูมิ, และภูวเดช สิ้นทับศาล. (2557). แนวทางการอนุรักษ์ป่าตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนาเถรวาท. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช.
- วิรัชพัชร บางปลากด. (2562). ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเอง ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ บ้านพันเสา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 7(3), 838-853. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/139765>
- สายชล สง่าศรี, จีระศักดิ์ ปันลำ, และสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. (2565). การจัดการปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันตามหลักพุทธนิเวศวิทยาของหน่วยป้องกันและพัฒนาป่าไม้เกาะคา จังหวัดลำปาง. วารสารปัญญา, 29(1), 70-84. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/panya-thjo/article/view/254323>
- สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ. (2565). ไฟป่า สถานการณ์ที่ไทยเผชิญอยู่อย่างต่อเนื่อง. https://www.gistda.or.th/news_view.php?n_id=5414&lang=TH
- อัจฉริย์ ทิพนธธรณินทร์. (2558). แนวทางการแก้ปัญหาหมอกควันสำหรับจังหวัดเชียงใหม่. วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง, 4(1), 72-105. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/papojournal/article/view/120541>